

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חז"ם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת **רודה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת זבחים כ"ה-ל"א

בס"ד, כ"ח כסלו תשע"א

גליון מס' 602

השבוע בגליון

- ♦ הכותל המערבי - של מי?
- ♦ מותר להכנס למחילות שתחת הר הבית
- ♦ השלט שנחשף במעמקי הר הבית
- ♦ הכותל המערבי נבנה על ידי דוד
- ♦ גיל הקרבן - סיבה או סימן?

- ♦ "כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?
- ♦ קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה
- ♦ הואיל והותרה - הותרה
- ♦ שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ

♦ כיצד להתייחס לכבש אדיר ממדים בן יומו

דבר העורך

ברוכים הבאים בשם ה'

בכל רחבי הארץ נערכו חגיגות ברוב עם לרגל סיום סדר נזיקין והתחלת הלימוד בסדר קדשים, ובכולם נצצו העיניים. הלב היהודי הוא אותו לב, בדימונה ובכפר סבא, בשכונת התקווה ובהרצליה.

עיני המשתתפים בשיעורי מאורות הדף היומי נישאו בהשתאות למשמע שאלתו של ראש בית המדרש מאורות הדף היומי לשיעור הדף היומי, הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א: "למה אתם לא נופלים מן המיטה?".

התשובה נמצאת במאות שיעורי הדף היומי שחוגגים בימים אלו את הצטרפותם של יהודים רבים אשר החליטו לקבוע עיתים לתורה ולהצטרף לרבבות לומדי הדף היומי.

★ ★ ★

לא נותרו אתכם ללא תשובה על השאלה "מדוע אתם לא נופלים מן המיטה?".

בכשרון רב תיאר ראש בית המדרש למגידי שיעור "מאורות הדף היומי", את ר' זלמן, יהודי בעל מלאכה, קובע עיתים לתורה, שחי בתקופת בית המקדש אי-שם באזור הגליל.

ויהי היום, הלילה, יותר נכון, ור' זלמן התעורר לשמע בכי עוללו בן השנה. הוא כבר ידע כי אם לא ישתקו על אתר, תכף יאה עליו לטפל בשיפעת אחיו ואחיותיו של הזאטוט. כנשון נחש הוא קיפץ מן המיטה והחל לתור אחר ה"מוצץ" - פיסת קרן איל ששויפה כדבעי. השניות נקפו וחלפו, והמוצץ איננו. הוא גישש על ריצפת העפר, כמעט ליחכה בלשונו, ניער את פטוטו כלולב של סוכות, בתקווה שהמוצץ ינשור מסחבותיו. מאומה. המוצץ איננו. הוא הבחין כי שלושת הקטנים שנמו בפנית החדר, החלו לנוע באי נוחות, ובאינסטינקט

דף כד/א כי קדיש דוד רצפה עליונה קדיש

הכותל המערבי - של מי?

לפי האמור בסוגייתנו, חייב הכהן לעמוד על רצפת העזרה של בית המקדש בעת שרותו שם, ואסור שיהא דבר חוצץ בין גופו לרצפת העזרה בזמן עבודתו במקדש. בעקבות זאת עוסקת גמרתנו בקדושת רצפת העזרה של בית המקדש, ודנה אם דוד המלך קידש את רצפת העזרה בלבד, או גם את קרקע העזרה ואת החלל שתחתיה. לנושא זה נזקקת הגמרא עקב דברי רב אמי, שהסתפק בדינה של עבודת כהן אשר נאלץ לעמוד על קרקע העזרה ולא על רצפתה, עקב עקירת אבן מאבני העזרה ממקומה. בקשר לכך מספרת הגמרא, כי לאחר שדוד המלך רכש את הר הבית מארונה היבوسی (ראה שמואל ב' פרק כ"ד ודברי הימים א' פרקים כ"א-כ"ב), הוא קידש את רצפת העזרה, כדי להכינה לעבודות בית המקדש, ולא זו בלבד אלא גם קידש את קרקעיתה ואת החלל תחתיה עד התהום.

מותר להכנס למחילות שתחת הר הבית: כידוע, הר הבית וסביבותיו משופעים במנהרות ובמחילות. ה"מנחת חינוך" מוכיח (מצוה שס"ב אות ג), כי המחילות המצויות **תחת הר הבית** לא התקדשו, ולפיכך, אפילו הטמאים שאסורים בכניסה להר הבית רשאים להכנס במחילותיו. אולם **אסור להכנס למחילות המצויות תחת העזרה**, שהרי דוד המלך קידש את שטח העזרה תחתיה עד התהום, ובכלל זה את המחילות (עפ"י תוס' פסחים סז/ב ד"ה "מחילות").

השלט שנחשף במעמקי הר הבית: הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל מספר (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י סימן א' אות פ"ו), כי לפני שנים רבות הזמינו את הגאון מקאליש זצ"ל, בעל "אמרי בינה", להכנס במחילות שנחשפו בסביבות הר הבית. לאחר הליכה קצרה הגאון ומלוויו מצאו עצמם באולם ענק בעל ארבעה פתחים לארבע רוחותיו, כאשר כל פתח פונה לאולם פנימי כמוהו, שהתברר, כי גם לו ארבעה פתחים, וכן הלאה. לפתע הם נתקלו בכתובת עברית: "עד פה תבוא". לאמר, מקום זה הוא מתחת המקדש והעזרה, ומאחר שאנו טמאים אין להכנס אליו (ועיין משניות כלים פ"א מ"ח).

מעניין לציין, כי הגר"ח אלפנדרי זצ"ל (בקוני "דרך הקודש" בסוף ספר "מגיד מראשית") מבאר את גמרתנו באופן שונה. לדעתו, דוד המלך לא קידש את העזרה עד התהום, אלא את המקומות שהעזרה נזקקת להם בלבד, כגון, במקרה המובא בסוגייתנו, שנעקרה אבן מרצפת העזרה, אזי, גם הקרקע שמתחתיה קדושה, מפני שיש בה צורך לעזרה. אולם, כאמור בעל "מנחת חינוך" סומך את קביעתו על רבותינו הראשונים.

מדוע דוד המלך קידש את קרקע בית המקדש? אנו דנים מתחילת המאמר בקדושה שקידש דוד המלך את קרקע בית המקדש, ויש מקום לברר, מדוע הוא נזקק לכך, הרי שלמה המלך הוא אשר בנה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **עקיבא גור (גרשטנקורן)** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשנ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה הנכבדה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **יוכבד פינקלשטיין** ע"ה

ב"ר ישראל משה ז"ל
נלב"ע ד' בטבת תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו-גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **משה הלוי יעקבסון** ז"ל

ב"ר משה יהודה ז"ל
נלב"ע א' בטבת

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שושנה זילברשטיין** ע"ה

ב"ר משה יהודה יבדלחט"א
נלב"ע ביום כ"ט בכסלו תשס"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו

הר"ר **שאול זילברשטיין** ומשפ' שיחיו-חיפה

את בית המקדש? ובכן, דוד המלך בנה את **יסודותיו** של בית המקדש, ולפיכך גם קידש את קרקעיתו (מדרש שיר השירים א/ו, ועיין בשו"ת "רב פעלים" ח"ב או"ח סימן כ"א, "חזון יחזקאל" סנהדרין פ"ג הל' ב; "הר הקדש" עמ' מ-מ"א).

הכותל המערבי נבנה על ידי דוד: משנגענו ביסודות אשר נבנו על ידי מלכנו דוד, לא נוכל להתעלם מן היסוד החשוב לנו ביותר, "הכותל המערבי". הכותל המתנשא לעינינו בנוי נדבכים נדבכים, שונים זה מזה. אבניהם של חמשת הנדבכים הראשונים, מפוצלים בקצותיהן, גובהן מטר ורבע. נדבכים אלו נבנו על ידי דוד המלך. ארבעת הנדבכים שמעליהם, שאבניהם חלקות יותר, נבנו בתקופת הבית השני, ועליהם נוספו נדבכים בתקופות מאוחרות יותר. חוקרי המקום גילו כי במאורעות האלימים שאירעו במקום במהלך השנים נחרבו הנדבכים ונבנו שוב, למעט הנדבכים התחתונים, שלא חרבו לעולם (עיין ספר "עיר הקודש והמקדש" להגרי"מ טיקוצינסקי זצ"ל ח"ד פ"ב אות ג). במדרשים רבים (שמו"ר פ"א/א, במדבר יא/ג, שיר השירים ב/כ"ב, אי"כ א/ל"ב, זוה"ק ח"ב ה/ב) נאמר, שהכותל המערבי אינו חרב לעולם ולא זזה שכינה הימנו. בקשר לכך מביא הב"ח (טור או"ח סימן תקס"א) כי מצא ב"ליקוטים", שהסיבה לכך היא משום שהוא נבנה על ידי דוד המלך. זהו היסוד, הכותל המערבי, שלא חרב לעולם.

אף על פי שהיו מגדולי ישראל שפקפקו בכך, שהכותל המערבי הוא יסוד של כותל הר הבית, וטענו כי הוא יסוד כותל העזרה, דעת הרוב המכריע של הפוסקים אינה כן, במיוחד לנוכח תוצאות החפירות הארכיאולוגיות וממצאיהן הברורים בנושא (ראה בהרחבה בספרים הבאים: "אבני נזר" יו"ד סימן ת"נ-תנ"א "תבואות הארץ" עמ' קנ"ו, "עבודה תמה" ט"ו, רבי צדוק הכהן מלובלין שו"ת "תפארת צבי", יו"ד סימן כ"ז אות י"ב, קונטרס "דרישת צבי", הגרי"מ טיקוצינסקי "עיר הקודש והמקדש" שם, המהר"ל דיסקין, הגרש"ז מלובלין, האדר"ת, הובא בספר משכנות לאבי יעקב ח"ב אות א; "מעשי למלך" סוף פ"ח מהל' בית הבחירה, "החזון איש" ב"מעשה איש" עמ' מ"א בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, "הר הקודש" עמ' מ"א).

דף כה/ב כל הוויותיו לא יהיו אלא תם וכן שנה

גיל הקרבן - סיבה או סימן?

התורה מציינת ומפרטת, כי אין להקריב כבש אשר גילו עולה על שנה אחת. כמו כן קודשו חז"ל שקיימות מגבלות גיל, של שנתיים ימים לגבי קרבן איל, ושל שלש שנים לגבי פר (עיין פרה פ"א).

כיצד להתייחס לכבש אדיר ממדים בן יומו: חקירה מעניינת רווחת בבתי המדרשות: האם מגבלות גיל אלו הן סיבה או סימן? כלומר, האם רצון התורה שקרבן מסויים יוקרב תוך שנתו הראשונה בלבד וקרבן אחר יוקרב בגיל שלא יעלה על שלוש שנים, או שמא, קביעת הגילים השונים על ידי התורה באה לוודא את התפתחותו הגופנית של הקרבן. היינו, קרבן מסויים יש להקריב מבעל חיים צעיר ורך בלבד, ועד גיל שנה אחת בעל החיים עונה על הגדרה זו, בעוד שקרבן אחר יש להקריב בהיותו בוגר בלבד, ובגיל שלוש שנים הוא בוודאי בוגר. ניתן להציג חקירה זו גם באופן הבא: כיצד יש להתייחס לכבש אדיר ממדים, שנוצר על ידי "ספר יצירה" ובוים יצירתו הרי הוא כבן שלש ומעלה. האם הוא נחשב כבן פחות משנה, כפי מספר ימיו עלי אדמות, או שמא כבן שנה ומעלה, כפי מצבו הגופני. ובכן, בין וותיקי הלומדים של מסכת זבחים, מפורסמת ההוכחה הברורה מסוגייתנו, כי גיל הקרבן הוא סיבה ולא סימן - בגמרא נאמר שכבש שנשחט בטרם מלאת לו שנה כנדרש, אך בין שעת השחיטה לשעת זריקת דמו חלה שעת הולדתו ומלאה לו שנה תמימה, הקרבן פסול. ברור לכל, כי לאחר שהכבש נשחט, התפתחותו הגופנית פסקה כליל, ובכל זאת, הרי הוא נחשב כבן שנה. נמצא, שגיל הקרבן הוא שיעור זמן בלבד, ולא אות וסימן על מצב גופני מסויים בבהמה.

דף לא/ב חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

גמרתנו עוסקת בענייני "פיגול", היינו, באמירת הכהן בעת עבודתו באחת מארבע עבודות של הקרבן, כי בשר הזבח ייאכל "חוץ לזמנו", מעבר לזמן שקצבה התורה לאכילת בשר קרבן זה, הוא פוסל את הקרבן, והאוכל מבשרו ענוש כרת. בקשר לכך מסתפק רבא, מה דינו של קרבן אשר הכהן העוסק בו אמר, כי בשרו ייאכל "חוץ לזמנו", אך הוא ייאכל בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס" [במאמר מוסגר: השיטה הנזכרת ש"פיגול" נעשה על ידי אמירת הכהן, היא דעת רש"י ותוס' לעיל ד/ב, לקמן יא/ב ועוד. אולם, בדעת הרמב"ם, הל' פסולי המוקדשים פרק י"ג הל' א; כתב ה"משנה למלך", כי די במחשבה בלבד. בעז"ה נרחיב בנושא זה במאמרים]. בשלהי סדר נזיקין עסקנו בשיעור פרק הזמן הנקרא "כדי אכילת פרס", וציינו, כי קיימות שמונה שיטות לקביעת משך זמן זה. נזכיר בקצרה, כי "כדי אכילת פרס" הוא פרק הזמן המאגד בתוכו את פעולות האכילה של האדם לאכילה אחת. לפיכך, האוכל כזית מצה בליל הסדר בתוך פרק זמן זה, יצא ידי חובת המצוה, ולעומתו, אם אדם יאכל בתוך "כדי אכילת פרס" כזית מן הדבר האסור באכילה, הריהו חייב מלקות. בשני המאמרים הבאים נעסוק ב"שיעור כדי אכילת פרס". במאמר זה נתמקד בגדריו של שיעור זה, ובמאמר הבא נגדיר את מהותו.

ברור לכל, כי לאחר שהתורה קבעה שיש לאכול כזית מצה בליל הסדר וכזית פת בליל חג הסוכות - יש לאכלם באכילה אחת. שיעור "כדי אכילת פרס" שנקבע ב"הלכה למשה מסיני", תוחם את הזמן המקסימאלי שבמסגרתו מותר לאכול את ה"כזית", ואף על פי שיאכלוהו טיפין טיפין, נחשבת אכילה זו כאכילה אחת. הבה נחקורה, מה דינו של אדם שלעס ללא הרף כזית מצה בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס"? מחד גיסא, הרי זה מכבר חלף עבר לו שיעור זמן "כדי אכילת פרס", ולכאורה הוא לא

טבעי שלח בבהלה את ידו והבעיר במימנות את פתילת השמן. מנורת הלילה הקטנה, שהיתה מוכנה לעת חרום. מיד התגלה ה"מוצץ" לפות בין אצבעותיו הקטנות של הזאטוט הצרחני, וכעבור מספר שניות שבו הלשוה והרוגע לחדר הילדים החמים.

טרוט עיניים שלח ר' זלמן את ידו לכבות את פתילת השמן, ולפתע פילח את ליבו חץ חד ומושחז. שבת היום לה'. נחרד רבי זלמן ותבהל רוחו. ידו קפאה במקומה ליד מנורת השמן, וכמעט שנכווה. באותו הלילה הוא כבר לא ישן. היתה זו הפעם הראשונה בחייו שהדליק אש בשבת.

בטרם הפיצה שמש גלילית את אורה על כפרו של ר' זלמן, המתין כבר זה על מפתנו של תלמיד חכם מתושבי המקום, כשצער וחרדה עמוקים לופפים את מחשבותיו.

"ר' זלמן יקירי. עליך להביא חטאת לבית המקדש. בוודאי! אם היית עושה כן חס ושלום במזיד, עונשך... טוב, אין ראוי לדבר על דברים כה מהרייזים בשבת קודש. אך משעשית כן בשוגג, עליך להקריב קרבן חטאת לכפרה על חטאך".

כאשר התורה מצווה לעשות דבר מה, אין מקום לשאלה בנוסח: "מדוע התורה ציוותה לעשות כן", אם כי, עלינו ללמוד מצוייו התורה, את הדרך אשר נלך בה. כאשר אנו מתבוננים בהוראת התורה להקריב קרבן חטאת על עבירות שנעשו בשוגג, אנו מבינים כי התורה דורשת מאיתנו שאף עבירה שבשוגג לא נעבור! הא כיצד? תינוק בוכה. אמצע הלילה. מוצץ. מי זוכר עכשיו ששבת? ובכן, האם מילאנו את מקומה? נפל אי פעם בלילה ממיטתנו? מילאנו את מקומה? נפל אי פעם על יצועם וכולם מוצאים את עצמם בבוקר במיטה. איש לא נפל!

מדוע? מדוע באמת איש אינו נופל מן המיטה? אה?

התשובה פשוטה מאד ובאותה מידה גם מחייבת מאד. איש מאיתנו אינו נופל ממיטתו, משום ש... הוא אינו רוצה ליפול! כל אחד מאיתנו יודע זאת באופן כה ברור ומוחלט, עד שהדבר נראה לו טבעי, פשוט וברור מאליו. עם לילה, נשמתנו פורחת מגופנו, מלאך החלומות מובילנו אחריו בטוב וברע, ובכל זאת בתת הכרתנו צרובה הידיעה, כי יש להזהר ולהשמר - לא ליפול מהמיטה!

זוהי ההכרה אשר התורה הקדושה מבקשת שנכסוף בכל מאודנו להגיע אליה. שאדם מיישראל יזהר להרגיש כף לגבי מצוות התורה, סיגיה ודיניה. התורה אינה ספר חקוקים, כי אם דרך חיים. אדם אשר יטימע זאת בנפשו ויפנים את הדברים בתוכו, לא יחטא, אף לא בשוגג. הוא יידע, כי המעשים שנאסרו על ידי התורה, הם מחוץ לתחום. לא נופלים מהמיטה.

הלימוד במסכת זבחים, העוסקת כה רבות בקרבנות שהוקברו בבית המקדש, יש בו כדי להעמיק מסר זה ולחדד בקרבנו את התחושה, כי תורתנו וחיינו - חד הם.

★ ★ ★

ברוכים הבאים.

בית "מאורות הדף היומי" משגר בזאת ברכת ברוכים הבאים חמימה למאות היהודים שהשכילו להצטרף לשיעורי הדף היומי בסדר קדשים. יהי רצון שנזכה להגשים במהרה, הלכה למעשה, את הסוגיות והנושאים שבהם אנו עוסקים במסכת זבחים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. סקפ: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כה/ב א"ל תרדא

הקונצרט

הגאון רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל נשאל מדוע חכמינו ז"ל ביקרו זה את זה בחריפות דברים והשתמשו בביטויים שיש בהם משום כינויי גנאי, והרי אמרו (ברכות סד/א ועוד) כי "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"?

השיב רבי משה:

שני בני אדם ישבו והאזינו יחדיו לקונצרט. האחד, שמע ונהנה. לעומתו, האחר האזין בדריכות, ולפתע העזה את פניו בתנועות של סלידה, ולאחר רגע קט יצא את המקום.

בידור קצר העלה, כי שמיעתו המוזיקאלית של זה שיצא היתה מושלמת, וכאשר אזנו קלטה שיבוש מסויים, הוא לא יכול היה לשאת אותו ויצא. אולם, הראשון היה סתם חובב מוזיקה מדרגה שלישית... והנמשל מובן...

יצא ידי חובה. מאידך גיסא, יתכן שאכילתו של אדם הלועס ללא הרף נחשבת כאכילה אחת גם אם גלש מעל ומעבר לשיעור "כדי אכילת פרס", שכן, שיעור זה נדרש עבור אכילה בלתי רציפה, שיש להגבילה בשיעור זמן מסויים, אשר מעבר לו אין האכילה המלווה בהפסקות נחשבת כפעולה אחת. אולם האוכל ללא הרף, אינו זקוק לשיעור "כדי אכילת פרס", שהרי הוא אוכל כזית מצה!

אכן, כך דעתו של הגר"ש איגר זצ"ל (ספר העיקרים, ברכות, אשכול ד). אולם לדעת רוב הפוסקים, בכל מקרה יש לאכול תוך "כדי אכילת פרס" ואי אפשר לפרוס את האכילה על פני משך זמן העולה עליו (עיין "מגן אברהם" סימן תע"ה ס"ק ט"ו, "משנה ברורה" שעה"צ סימן ר"י ס"ק ט', "לוח ברכות הנהנין" לבעל התניא, סימן ב' אות ב', ו"חזון איש" בקונטרס השיעורים ס"ק י"ח).

דף לא/א חישוב לאכול כזית בשני בני אדם

קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה קידוש.

לא שכחנו, תכף נשוב ל"כדי אכילת פרס", אך נפתח בהלכה מרתקת שכתב ה"משנה ברורה", לגבי קידוש על היין בשבת קדש. כידוע, יש לשותות מן היין עליו קידשו בשבת כשיעור "מלא לוגמיו" (רוב "רביעית" באדם ממוצע). יש הסוברים, כי אין צורך שהמקדש לבדו ישתה כשיעור זה, אלא כל המשתתפים בקידוש יכולים ללגום מן היין, כל אחד מעט, ויחד לשתות שיעור "מלא לוגמיו". ה"משנה ברורה" אינו נוקטים כדעה זו לכתחילה, אך הנוהג כן, יוצא ידי חובה בדיעבד. אולם, ה"משנה ברורה" (סימן רע"א ס"ק ע"ג) מזהיר, כי מכל מקום יש להקפיד, כי כל הטועמים מן היין יעשו כן יחד בתוך פרק זמן "כדי אכילת פרס".

זעקה רבתי מעורר הגאון בעל "אפיקי ים" זצ"ל (ח"ב סימן ב) על פסיקה זו של ה"משנה ברורה", אשר בה הוא הרחיב את תכונות שיעור "כדי אכילת פרס". קושייתו האיתנה של ה"אפיקי ים" חושפת את שרשיו של שיעור "כדי אכילת פרס" עד לתהום, תוך בחינת מהותו, ויש לקרוא בעיון: ציווי התורה לאכול כזית מצה בפסח מתייחס אל האדם בלבד - אין כל חובה שהמצה **תאכל**, אלא **שהאדם** יאכל מצה. לעומת זאת, מצוות שתיית היין עליו קידשו מתייחסת אל **המשקה** שבכוס הברכה, שיש לשתותו כדי להעניק חשיבות לכוס הברכה. זוהי הסיבה, שבדיעבד, גם אם מספר אנשים שתו "מלא לוגמיו" יצאו ידי חובתם, שהרי המטרה, הענקת החשיבות לכוס הברכה על ידי שתיית הכמות הנדרשת, מושגת גם באופן זה.

לאחר שהבנו כי ניתן להתבונן על פעולת אכילה משני היבטים - האדם האוכל והמאכל הנאכל, תמה בעל "אפיקי ים", כי מצאנו בתלמוד התייחסות לכך ש"כדי אכילת פרס" מאפשר צירוף מספר אכילות של אדם **המצווה לאכול**, אך לא מצאנו כי בכוחו לגרום לכך, שמאכל אשר יש **מצווה לאכול**, ונאכל על ידי מספר בני אדם ב"כדי אכילת פרס", ייחשב כמי שנאכל בפעולה אחת?

הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל ("אשר לשלמה" תניינא סימן א), נדרש לקושיה חריפה זו, ומביא הוכחה נפלאה מסוגייתנו לפסיקתו של בעל ה"משנה ברורה". כדי ליהנות מן ההוכחה היפה, נעניין קמעא בגמרתנו.

כנזכר במאמר הקודם, סוגייתנו עוסקת בדיני "פיגול", היינו: כהן שאמר בעת עבודת הקרבן שבשר הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" [מעבר לזמן שנקצב על ידי התורה], הקרבן נפסל. אלא, שגמרתנו מסתפקת, כיצד להתייחס ל"פיגול" הבא: כהן אמר ש"כזית" מבשר הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" על ידי שני בני אדם. מחד גיסא, הוא אמר שכזית מן הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" והרי לפנינו "פיגול". מאידך גיסא, כל אחד מן האוכלים לא יאכל כזית בעצמו, ואיסורי האכילה של התורה מתייחסים לכזית. לבסוף, מכריעה הגמרא כי כהן זה "פיגל" את הקרבן, משום שבהתייחס לבשר הקרבן, הכהן אמר ש"כזית" ממנו ייאכל שלא כדין. אין זה מענייננו, אם האדם שאליה מתייחס הכהן עבר על איסור אם לאו, עיקר, שבמחשבתו של הכהן ייאכל כזית מן הבשר "חוץ לזמנו".

שוב חוזרת הגמרא ומסתפקת: מה יהיה דינו של קרבן, אשר הכהן העובד בו אמר ש"כזית" מבשר הזבח ייאכל "חוץ לזמנו" על ידי **אדם אחד** בפרק זמן **העולה** על "כדי אכילת פרס".

טובים השניים מן האחד? לכאורה, אין מקום לספק זה. הרי זה עתה קבעה הגמרא, כי מחשבה על כזית בשר שייאכל על ידי **שני בני אדם**, "חוץ לזמנו" הינה מחשבת פיגול. האם כבר אין זה ברור מאליה, שגם מחשבת הכהן על אדם אחד שיאכל כזית בשר "חוץ לזמנו" היא מחשבת פיגול, אף אם השתהה יותר משיעור אכילת פרס, וכי שיעור שהייתו של היחיד מפריד בין אכילותו יותר מההפרדה הטבעית שבין שתי פעולות אכילה של שני בני אדם? [עיין "שפת אמת" ובחידושי הגר"ז בסוגייתנו].

ברור, איפוא, לחלוטין, כי דבר - מה בפעולת אכילתם של השניים מאחד את אכילותיהם לעומת אכילתו המפוצלת של היחיד, שגלש מעבר לשיעור הזמן של "כדי אכילת פרס". עלינו להסיק, איפוא, כי השניים שבהם עסקה הגמרא בספק הראשון, אכלו כזית מן הבשר ב"תוך כדי אכילת פרס"! לאמרו, באופן זה, שיעור "כדי אכילת פרס" מאגד את אכילותיהם לכדי הגדרה כי הכזית

ברכות

ללומדי הדף היומי

בקהילת **עולי לוב** - רעננה

לרגל **שמחת סיום הש"ס**

במסגרת שיעור הדף היומי

הנמסר מידי ערב מפי מגיד השיעור

הרה"ג **דוד רוזנצווייג** שליט"א

יהי **רצון שתזכו להמשיך**

לקבוע עיתים לתורה

מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא

השיעור נוסד: סיון תשס"ג

בברכת התורה

מאורות הדף היומי

צעילוי נשמת

מרת **בריינדל רייזל זקון**

BARBARA ZAKON ע"ה

בת ר' נחמן ז"ל נלב"ע א' בטבת תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י משפחות רייזל וזקון שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אליהו הנדלס** ז"ל

ב"ר צבי הרש ז"ל נלב"ע כ"ז בכסלו תשד"ם

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ר' **שמחה הנדלס** שיחיל - כפר חב"ד ובתו מרת **ציפי פיק** שתחיל-ק. אונו

לעילוי נשמת ראש משפחתנו

ר' **יעקב מיץ** ז"ל

ב"ר שלום וזוג' רחל ז"ל נלב"ע א' בטבת תשס"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שפרה בליטנטל** ע"ה

בת הר"ר שכנא דוד ז"ל נלב"ע כ"ח בכסלו תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר **שאלו חסדיאל** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **משה אדלר** ז"ל

ב"ר חיים טוביה ז"ל

נלב"ע א' בטבת תשנ"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

אבי מורי **צבי שנטר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע ביום כ"ח בכסלו תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו הר"ר **אריה ישראל שנטר** שיחיל

נאכל בפעם אחת. אמנם, לא על ידי אדם אחד, אך ביחס לבשר הקרבן, הוא נאכל בפעם אחת. לעומת זאת, אדם אחד האוכל כזית בשיעור זמן של יותר מ"כדי אכילת פרס", פיצל הן את שיעור משך זמן האכילה, והן את ה"כזית", ומאומה לא נותר בידו. לא ניתן לומר שהוא אכל בפעם אחת את כל ה"כזית", ואף לא ניתן לומר שכזית מן הבשר נאכל בפעם אחת.

מובנים, איפוא, היטב דברי ה"משנה ברורה" - על הלוגמים מכוס הקידוש לכנס את לגימותיהם בפרק זמן של "כדי אכילת פרס". או אז ניתן יהיה לצרף את לגימותיהם ולקבוע, כי מן הכוס הזו נלגמה בפעם אחת כמות של "מלוא לוגמיו" [עיין שם עוד ב"אשר לשלמה", שאף אם נכריע להלכה בדיון פיגול שמצטרף יותר מכדי אכילת פרס, וכפי שאכן נפסק ברמב"ם, אין כאן הכרעה ביחס לקידוש].

דף לב/ב הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו

הואיל והותרה - הותרה

בגמרתנו אנו מתוודעים לכלל תלמודי מפורסם: "הואיל והותרה - הותרה". כלל זה קובע, כי לאחר שהותר איסור לעשות מעשה מסויים, אזי, גם איסורים נוספים שהיו כרוכים בעשיית אותו מעשה הותרו. בסוגייתנו בא כלל זה לידי ביטוי לגבי מצורע, שלמרות טומאתו התירה לו התורה ביום השמיני להטהרות להכניס את בהונותיו למחנה שכינה [השטח הפנימי בבית המקדש, שהוא מעזרת ישראל ואילך]. ומאחר שאיסור טומאת צרעתו הותר, הותרו אף טומאות נוספות הרובצות על מצורע זה, שכן,

"הואיל והותרה - הותרה". כלל זה חובק סוגיות רבות בש"ס, ובמאמר הבא נתמצת את עיקריו.

שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ: דיון הלכתי מפורסם קיים לגבי שתיית חלב שנחלב בפסח מבהמה שניזונה מאכילת חמץ. לא נדון כעת בעצם השאלה, אם חלב זה נחשב חמץ (עיין "משנה ברורה" סימן תמ"ח ס"ק ל"ג, "מגן אברהם" סימן תמ"ה, ראה ב"שדי חמד" מערכת חמץ ומצה, סימן ה' אות ז. שהאריך בהבאת השיטות, ועי' שו"ת "תורת חסד" או"ח סימן כ"א, שו"ת "חלקת יואב" מהדו"ת סימן כ' ושו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סימן קמ"ז), כי אם בפתרון מבריק שהעלה ה"חיי אדם" (בי"נשמת אדם" בתשו' בהל' פסח י"ט י"ו). כידוע, לולא התירה התורה לשנות חלב בהמה, היה אסור לשנותו, אם משום שמקורו בדם ודם אסור בשתיה, ואם משום איסור "אבר מן החי" (עיין בכורות ו/ב). מעתה, בהתאם לכלל "הואיל והותרה - הותרה", אין פשוט וקל מלהתיר את החלב שמקורו מבהמה שאכלה חמץ, שהרי לאחר שהותר איסור החלב, אזי, יש להתיר גם את איסור החמץ שדבק בו, "הואיל והותרה - הותרה".

אולם, בעל "תורת חסד" (שם) דוחה רעיון זה בתוקף, מאחר שכלל זה אינו גורף, ולא בכל מקרה היתר של איסור מסויים גורר אחריו את כל האיסורים שחברו לו לאותו מעשה. להלן נמנה שלוש הסתייגויות המגבילות מאד את השימוש ב"הואיל והותרה - הותרה". א. לדעת רבא בסוגייתנו, "הואיל והותרה - הותרה" אינו תקף כאשר האיסור הראשון הותר לחלוטין. רק כאשר סיבת האיסור הראשון קיימת, ובכל זאת התירתו התורה, תקף כלל זה ("קובץ הערות" סימן י' אות א. וראה "תוספות רע"א" יבמות פ"א אות ג, שנקט כן בדעת רבא לפי תרוץ ראשון בתוס' יבמות ח"א ד"ה "רבא"). ב. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר היתר האיסור הראשון קדם לחלותו של האיסור השני (יבמות ח"א, ועי' "קובץ הערות" סימן י"א בטעם הדבר). [לפיכך, אם ביום השביעי לטהרתו, נטמא המצורע בטומאה נוספת, לא תותר טומאה זו, משום שבשעת חלותו עדיין לא הותרה טומאת הצרעת, שהרי ביום זה אין הוא זקוק להכניס את בהונות ידיו למחנה שכינה]. ג. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר שני האיסורים הם בעלי שם אחד, כגון, בסוגייתנו, שלטומאת צרעתו נוספה טומאה אחרת (שו"ת רע"א בסוף דרוש וחידוש, סימן ד, שו"ת "אחיעזר" ח"א סימן ד' אות ד').

מעתה, הצעתו של ה"חיי אדם" נוגדת את שלוש ההסתייגויות שמנינו לעיל. א. במקרה זה התורה התירה לחלוטין את החלב, ולא דחתה את האיסור בלבד. ב. במקרה זה, האיסור השני, החמץ, קדם להיתר האיסור הראשון, שהרי החמץ שהה במעי הבהמה בטרם הפך לחלב. ג. איסור דם, או אבר מן החי, ואיסור חמץ, אינם איסורים בעלי שם אחד, כטומאת צרעת וטומאת קרי המוזכרים בסוגייתנו.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי
"מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת זבחים • דף כ"ה • יום ראשון כ"ח בכסלו

העבר המפאָר של עמנו

בתוך דיון הלכתי מסוים בגמרא, היא מביאה משנה: "העיד רבי צדוק... זה ה"ה מעשה... וקא מעשה לפני חכמים בלשכת הגזית, והקשירו".

אנו לומדים כאן עדות הסטורית לעבר המפאָר של עם ישראל, בזמן שעמנו ישב על אדמתו בארץ ישראל בהשקט ובשלווה.

כל עוד בית המקדש היה קיים, והיהודים לא נרדפו על ידי השלטון, היו תלמידי החכמים מלמדים בנחת את תלמידיהם כראוי. כאשר התעוררו מחלקות בין החכמים לומדי התורה, פיצד יש לנהג בהלכה מסוימת, היו מציעים את המחלקת לפני הסנהדרין שישבה בלשכת הגזית, והם היו פוסקים את ההלכה ומכריעים פיצד לנהג.

גם התנאים הקדושים שמאי והלל, אשר תלמידיהם הרבו אחר כך לחלק אלה על אלה, נחלקו ביניהם בשלש הלכות בלבד. החל מן התקופה הסמוכה לחרבן בית המקדש השני, העיקו הצרות והיסורים על עם ישראל, ולא נתן היה ללמד תורה בנחת. או-אז החלה תקופה חדשה.

כל יום הילד שלך לומד,
מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

הגיע הספר לחודש טבת

הצטרף עכשיו למעגל הלומדים!

מנוי וקל! בכל חודש ספר חדש מגיע אליך!
חייג עכשיו: 1700-500-151
ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ותן חלקנו

ספר לימוד יומי - בחלוקה חודשית
בכל יום - משנה אחת, הלכה אחת ואגדתא